СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Доц. д-р Тодор Кръстевич – Зам. ректор „Научноизследователска и проектна дейност“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Поля Ангелова
Проф. д-р Маргарита Богданова
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1815-6

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

Напълно автоматизирания луксозен комунизъм – опит за подмяна на идеологията с технология
Проф. д.н. Борислав Борисов, докт. Дмитрий Лем 7

Бюджетно осигуряване на националната сигурност – състояние и тенденции за периода 2010 – 2019 г.
Проф. д-р Андрей Захариев, ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Русалин Русалинов.....18

За информационното общество в България – 30 години след началото на промените
Проф. д-р Йордан Василев 27

Човешките ресурси в здравеопазването (2009-2019 г.)
Доц. д-р Анастасия Марчева, гл. ас. Милена Владимирова.....35

Реформата в българското данъчно облагане и икономиката в сянка
Доц. д-р Валентин Милинов 43

Надзор върху застрахователната дейност в България в контекста на защитата на интересите на застрахованите
Доц. д-р Венцислав Василев 51

Българската икономика преди и след 30 години: източници на растежа
Доц. д-р Вера Пиримова 58

Глобализацията на съвременната икономика и мястото на България в нея
Доц. д-р Людмил Несторов 67

Осигурително-технически аспекти на взаимовръзката „вход – изход“ през призмата на адекватността и еквивалентността на пенсионноосигурителната система в България
Доц. д-р Пламен Йорданов, докт. Жанета Ангелова 76

Застраховането като възможност за осигуряване на допълнителен доход на хората в надработоспособна възраст
Доц. д-р Румен Ерусалимов 84

Конвергенция на финанси и застраховане в България –
проявления, тенденции, възможности
Доц. д-р Стоян Проданов.....93

Анализ на показателите за капиталова адекватност на банките
в България през периода 2007 – 2018 г.
Гл. ас. д-р Аглика Кънева 102

Еволюция на държавния надзор върху застрахователната
дейност в България
Гл. ас. д-р Анелия Панева 113

30 години пазарна икономика в България: ефекти върху заетостта
Гл. ас. д-р Елка Сярова.....121

Оценка състоянието на задлъжнялостта в подсектор
„Местно самоуправление“
Гл. ас. д-р Петко Ангелов, докт. Силвия Заркова.....129

Развитие и усъвършенстване на институционалната структура
на пазара на труда в България
Гл. ас. д-р Таня Илиева 137

Пъзел с изменчивостта – методология за тестване на БФБ
Гл. ас. д-р Цвета н Павлов 144

Осигуряване в Универсален пенсионен фонд – състояние
и възможности
Ас. д-р Йордан Йорданов.....153

Инвестирането във ВЕЦ като важен възобновяем енергиен източник
в България
Ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Мирослав Костадинов.....161

Мястото на преките чуждестранни инвестиции
в българската икономика
Ас. Елица Петкова.....168

Парите – начален и краен стимулатор и ограничител на банковото
външнотърговско посредничество (Финансово-правни аспекти)
Ас. Игнат Папазов 177

Стрес тестовете на българската банкова система в контекста
на регулаторните изисквания на Базел III
Докт. Беатрис Любенова 184

Инвестиционните банки и ипотечните облигации
Докт. Борислав Киров 196

Презастраховането като инструмент за управление на риска
Докт. Вахан Бохосян 205

Отражение на петролните ценови шокове върху световната
икономика
Докт. Даниел Тунчев 211

Българският модел на системата „бонус-малус" и поредното
предизвикателство пред застрахователните компании
Докт. Михаела Монова 220

Проблеми и предизвикателства пред холдинговите дружества
в България
Докт. Теодора Цветкова 228

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

Същност и възможности за счетоводно отчитане
на специализираните пенсионни резерви в пенсионноосигурителните
дружества
Проф. д-р Атанас Атанасов 239

Съвременната агростатистика в България – началото
Проф. д-р Поля Ангелова 247

Стандартизация на счетоводството в предприятията от публичния
сектор в Република България
Доц. д-р Венцислав Вечев 255

Значими изменения в счетоводството в резултат на настъпилите
социално-икономически промени през последните 30 години
Доц. д-р Галина Чиприянова 261

Структурните промени в българската икономика и влиянието им
върху външната търговия и икономическия растеж
Доц. д-р Красимира Славева 270

Първи период в развитието на статистическия анализ
на „Отдалечени наблюдения“ ("OUTLIERS")
Доц. д-р Любомир Иванов **281**

Оценка на достъпа до интернет в дейността на предприятията
Доц. д-р Маргарита Шопова **288**

Стопански счетоводен анализ на ефективността и финансовата
стабилност на предприятието
Доц. д-р Марко Тимчев **296**

Правни аспекти на трансферното ценообразуване при данъчно
облагане в Р България
Доц. д-р Пенко Димитров **305**

Дуално или триално обучение по контролни дисциплини във висшето
образование – проблеми и предимства
Доц. д-р Пепа Стойкова **313**

Сравнителен анализ на финансирането на висшето образование
в страните от Европейския съюз
Доц. д-р Пламен Петков **324**

Предизвикателства пред одиторите в контекста на разширеното
докладване
Доц. д-р Силвия Костова **333**

Оценката на риска при извадковото изучаване в одита
Доц. д-р Стела Касабова **341**

Развитие на контрола върху акцизите през последните 30 години
Гл. ас. д-р Жельо Желев **347**

Мрежов модел за пътуване в България с БДЖ при планиране
на маршрут за пътуване с прикачване
Гл. ас. д-р Миглена Иванова **355**

Счетоводната професия в перспектива – умения и компетенции
Гл. ас. д-р Радосвета Кръстева-Христова **364**

Оценка на икономическото сближаване между областите в България
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов **371**

Проблеми при прилагането на разширения критерий на Дики-Фулър
Ас. д-р Евгени Овчинников 379

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Comparative Analysis of the Competitiveness of the Balkan Countries
Prof., PhD Lyubcho Varamezov.....387

Lean Management във висшето образование
Проф. д-р Маргарита Богданова 394

Стратегическият маркетингов мениджмънт – перспектива
за развитие на туристическите бизнес организации в България
Доц. д-р Ваня Григорова 403

Приложение на Big Data анализа за защита на информацията
Доц. д-р Веселин Попов, доц. д-р Петя Емилова 411

Проблемът с текучеството на персонала в българските предприятия
Доц. д-р Галина Захариева, докт. Дритон Сюлча.....419

Управление на преживяванията на персонала – фактор
за организационно развитие
Доц. д-р Ирена Емилова, гл. ас. д-р Милен Динков.....427

Подобряване на отрасловата свързаност чрез изграждане
на железопътния участък по коридор № 9
Доц. д-р Камен Петров, докт. Радослав Костев 436

Потенциал на индустриалния интернет за нещата за подобряване
на производствените процеси
Доц. д-р Наталия Маринова 445

Професионалното обучение и особености на системата
за професионално образование и обучение
Доц. д-р Христо Сирашки 453

Повишаване качеството на обслужване на клиенти чрез въвеждане
на нови технологии в търговията
Гл. ас. д-р Венцислава Минкова.....465

Предимства на гъвкавото управление на проекти и въздействието върху проектния риск
Гл. ас. д-р Евелина Парашкевова.....473

Социално-икономически промени - управленски аспекти
Гл. ас. д-р Елена Йорданова 481

Приложение на web 2.0 технологиите за споделяне на научни изследвания, ресурси и резултати
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова.....487

Съвременни предизвикателства пред управлението на регионалното развитие в Република България
Гл. ас. д-р Методи Иванов.....495

Маркетингови комуникации на българския бизнес в дигитална среда
Гл. ас. д-р Мирослава Ценкова 502

Местното самоуправление в България – някои основни постановки
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 510

Степен на интегрираност на приоритетите за интелигентна специализация в плановите документи
Ас. д-р Мариела Стоянова 518

Концепция за многостепенно управление: възникване, развитие, перспективи
Докт. Димитрина Проданова.....524

Развитие на електронната търговия в България през последните 30 години
Докт. Михаела Маркова.....533

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

Устойчивост в развитието на туризма в националната бизнес среда
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 543

Българската индустрия – тридесет години по-късно
Проф. д-р Анета Денева.....551

Подпомагане на доходите на производителите от аграрния сектор
Доц. д-р Виолета Блажева 560

Съвременни измерения на управлението на талантите
Доц. д-р Искра Пантелеева 566

Значение на инфраструктурните коридори за регионалното икономическо развитие на България
Доц. д-р Камен Петров 574

Изследване на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“
Доц. д-р Любка Илиева 583

Градско земеделие – алтернатива или необходимост
Доц. д-р Марина Николова 592

Теоретико-приложни аспекти на мърчандайзинга в българската търговска практика
Доц. д-р Петранка Мидова 603

Туристическите агенти, резервационните услуги на туроператорите и свързаните с тях дейности в България 30 години след началото на промените
Доц. д-р Петя Иванова 611

Изследване необходимостта от придобиване на търговски умения по женско предприемачество
Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова 618

Бизнес среда и предприемаческа дейност на българските пивоварни предприятия
Доц. д-р Сергей Найденов 626

Атрибутивно анализиране на асортиментното разнообразие в точките на продажби
Доц. д-р Симеонка Петрова 634

Периодът на прехода – 30 години растеж на регионалните дисбаланси
Доц. д-р Тихомир Личев 642

Социална работа и социално предприемачество
Гл. ас. д-р Ваня Ганева 652

Анализ на сезонността в търговията
Гл. ас. д-р Венцислав Перков 660

Разкриване на нефинансова информация от големите български държавни предприятия
Гл. ас. д-р Емил Николов 667

Подходи за управление на риска в търговските предприятия
Гл. ас. д-р Зоя Иванова 676

Проблеми и предизвикателства пред развитието на туризма в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 684

Развитие на туристическа дестинация България като част от интернационалния туристически пазар
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 690

Анализ на предприемаческите нагласи в България
Ас. д-р Ивайло Костов 698

Устойчиво развитие на българската индустрия
Докт. Айтен Сабри 706

Значение на пътната инфраструктура като фактор за подобряване състоянието на горскостопанските предприятия
Докт. Руслан Коларов 714

Анализ на възможни решения за преодоляване на височинните ограничения и ограниченията в газенето през канала море-езеро за по-големи плавателни съдове създавани от Аспарухов мост
Инж. Дойчин Ников, Красимира Вангелова 722

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

ISBN 978-954-23-1815-6

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

740

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОМЕНИ - УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ

Гл. ас. д-р Елена Йорданова
Катедра „Мениджмънт“
Стопанска академия “Д. А. Ценов“ - Свищов

Резюме: *Мястото на управленския подход при междуличностните отношения в организациите, в условията на глобализиращата се икономика на XXI век, е широко разпространен и сложен проблем. За обществената и икономическа стабилност, както и за успешната реализация на управленския процес, съществено значение има новата визия на организациите в глобален мащаб.*

Ключови думи: *управленски подход, управленски отношения и общуване, поведение.*

JEL: *A13, Z13.*

SOCIO-ECONOMIC CHANGES – MANAGERIAL ASPECTS

Chief assist. prof. Elena Yordanova, PhD
Department of Management
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Abstract: *The role of the managerial approach in the interpersonal relationships at enterprises in the conditions of the globalizing economy of the XXI century is a widespread and complex problem. The social and economic stability, as well as the successful realization of the managerial process, is heavily dependent on the new vision of the enterprises on a global scale.*

Key words: *managerial approach, managerial relationships and communication, behavior.*

JEL*: A13, Z13.*

Съвременният етап от развитието на обществото и бизнеса налага цялостна промяна на традиционните управленски подходи, което включва преосмисляне на *управленското общуване*. Новите комуникационни технологии обединяват хората и успешните организации в една голяма общност и по този начин съвременните компании работят на глобалния пазар. Извършват се радикални организационни проме-

ни, позволяващи на организациите да се адаптират към нарастващата несигурност в света.

Измененията в световното пространство имат и своите нравствени измерения. Това ни насочва към растящата роля на *позитивните отношения в управленското общуване* при развитието на съвременното общество и по-конкретно в социалните организации. Осъзнаването на тази важна компонента на обществения и личния живот би допринесла за възможността да се извърши една градивна и положителна промяна в начина на мислене и поведение на хората в съвременния етап от развитието на българското общество. Във връзка със съвременните тенденции обаче, става въпрос за *нова хуманистична преориентация в управленските отношения*. За тази промяна се изисква смяна на приоритетите в посока на общата социална отговорност, обединяване на националните ценности с водещите ценности в управленските отношения в световното икономическо пространство.

В свят, изпълнен с непрекъсната промяна и натрупващи се познания, се налагат нови идеи в мениджмънта на организацията и най-вече в управлението на човешкия фактор. Като основен приоритет се налага необходимостта от *промяна, която да доближава градивните ценности от миналото и формиращите се ценности в динамичното настояще в единна система от споделени ценности, изградена върху хуманистична основа.* Ето защо насочваме вниманието към социалните промени в съзнанието и поведението на човешкия фактор, както и новите моменти и тенденции в управленските подходи.

”Сега, когато глобализацията ни тласка към взаимно проникване между културите, ние, българите, сме в условията на трансформиране и адаптиране на традиционните си културни практики, към онова, което най-общо може да се характеризира като европейска култура, или европейски културни ценности. Добре би било да преориентираме и да преосмислим собствения си културен модел, превърнал се в недействено общество, и да се постараем съзнателно да усвоим такива ценности като: уважение към индивида и правото му на лично мнение, толерантност към различността и право на свободна изява. Трябва да осъзнаем, че свободата на индивида и модерните ценности, съчетани с частна собственост, гражданско общество и пазарна икономика в съвкупност, съставляват социокултурната среда на успе-

ха, и в името на нашето общо бъдеще трябва да се опитаме да се променим в тази посока."[1]

От взаимодействието или противодействието между различните ценностни системи се формира *новата визия на организациите в глобален мащаб*. "Понастоящем ценностните системи не са пространствено ограничени. Съвременният човек и бизнес организацията се намират под въздействието на различни ценностни системи. В резултат от сблъсъка между най-различни култури, вкусове и преживявания, възниква огромно изобилие от ценности. Съвременните организации са изправени пред нова глобална конкуренция, която се базира на ценностите."[2] Твърдението подкрепя тезата за значимостта на градивните и позитивни междуличностни отношение в съвременното общуване и управление.

Преосмислянето на материалната и духовната култура в най-голяма степен се отнася за преструктурирането, *универсализацията и глобализацията на управленските отношения и общуване*. Процесът на универсализация на ценностите се проявява в деловата сфера чрез налагането на все повече единни правила - общи етични ценности при общуване и поведение – *почтеност, доверие, репутация, отговорност, лоялност* и др. Те са важни при контактите на икономическите субекти, носители на различни културни традиции, защото гарантират известна *толерантност, взаимно доверие, разбирателство*. От друга страна, бизнесът се опитва да универсализира изработваните в неговите рамки етични норми, разпространявайки ги върху цялото общество. Това е в съзвучие с пропагандираната идея за необходимостта от откроряване на обединяваща нишка в нашето изключително многообразие.[3]

Налага се убеждението, че пример за добро ръководене е управлението по формулата *„холизъм в многообразието*". Този принцип може да се възприеме като общовалиден за отношенията в една организация, за отношенията между организациите на националната територия, както и за начин на общуване между организациите в световен мащаб. Разсъжденията са в подкрепа на тенденцията за универ-

[1] Цит. по Генов, Ю. Защо толкова малко успяваме? С., "Класика и Стил" ООД, 2004, с. 75-76.

[2] Цит. по Нордстрьом, К., Й. Ридерстром. Бизнесът на бъдещето. С., "ИнфоДар" ЕООД, 2003, с. 63-64.

[3] Цит. по Пас, О. Западът тръгва на Изток в края на историята. В края на века, С.,1998, с. 137-147.

сализация на ценностите в управленските подходи и управленското общуване.

Новият начин на управленско общуване не се възприема само в тесен смисъл като метод или техника, а по-скоро става въпрос за подход, фокусиращ световния опит в организационния живот. По този начин интернационалната икономика, в съчетание с националната култура, трябва да бъдат фундамент на установяващите се нови отношения в управлението.

Съвременните аспекти към организационното поведение предполагат *нова управленска философия*, която изисква адаптивност и гъвкавост на социалните организации в условията на неопределеност на външната и вътрешната среда, търсене на общи възгледи, убеждения и ценности.

Основно предизвикателство е приемането на холистичен подход, който е предпоставка за постигането на баланс между различните ценностни системи в организацията, както и между индивидуалните и организационни ценности. „Необходимостта организациите и хората да намерят начин, по който да съчетаят противоположните си потребности и интереси, намира израз в установяването на система от ценности, породена от новите възгледи на хората в организацията. Тези променящи се ценности съответстват както на потребностите за ефективност и оцеляване на организациите, така и на индивидуалните потребности на хората за развитие”[4]. Приемането, утвърждаването и обединяването на индивидуалните и колективни ценности в организацията е гаранция за нейната ефективност и за моралната удовлетвореност на хората. „Поради това въпрос на отговорност и професионална етика е следването на ценностен модел, който да толерира както постигане целите на организацията, така и задоволяване на индивидуалните потребности.”[5]

Новите тенденции в ефективното общуване и управление на човешкия фактор изискват акцентиране върху проблеми като: *нова управленска философия*, свързана с управление на човешкия потенциал чрез *система от споделени организационни ценности, обединяващи целите на ръководството и подчинените*. Осъзнаването и приемането на необходимостта от промяна от страна на ръководството е важно предизвикателство пред управлението.

---

[4] Цит. по Илиева, С. Организационно развитие, С., Св. Кл. Охридски, 2006, с. 102.

[5] Пак там, с. 108.

При *управлението на човешкия фактор* се акцентира върху значимостта на човешките ресурси като най-важен актив на организацията, определящ успешното постигане на целите. Ключов фактор за този успех е *организационната култура и споделените ценности*, които обединяват всички членове на организацията да участват и работят със съзнанието за обща цел: „корпоративната култура и ценности, климатът в организацията и управленческото поведение, което произлиза от тази култура, оказват голямо влияние за постигането на съвършенството. Следователно тази култура трябва да се управлява, което означава, че ценностите на организацията трябва да се сменят или подсилват, а това изисква непрекъснато усилие, започвайки от върха, за възприемане и поддържане на тези ценности."[6]

Всеки участник в управленския процес се характеризира като индивидуалност не само със своята професионална подготовка, но и преди всичко като личност с определено поведение, подчинено на категории като морал, етика, съвест, разум, ценностна система. За ефективното управление на човешкия фактор са важни хармоничните отношения в организацията и съвместяването на ценностните системи. Отношенията между хората са предопределени от тяхната ценностна система, включваща изграждането им като личности и умението да общуват помежду си. Както всеки човек притежава индивидуална ценностна система, така и организациите очертават своите фирмени ценности. Ето защо от изключително значение за ефективността на общуването и взаимоотношенията при човешкия фактор е съвместяването на лични и фирмени ценности. Става въпрос за пораждане и защита на общи ценности, социалнопсихологически способи за контрол, стимул, подкрепа. В този аспект като централен момент в управленските отношения се открояват *съвместността, обединителността, колективността*.

Заключение

Правилно поставените и пълноценно функциониращи позитивни отношения в управлението на човешките ресурси, са решаващ фактор за ефективността на организацията. Осъзнаването на необходимостта от промяна в съвременния мениджмънт е определящ момент, както за поведението на членовете на организацията и нейното

[6] Цит. по Армстронг, М. Управление на човешките ресурси, изд."Делфин прес", Бургас, 1993, с. 11.

ръководство, така и за осъществяването на крайните цели и положителните резултати. Този процес е възможен чрез функционирането на споделени от членовете позитивни отношения и общуване, които да балансират съчетаването на индивидуалните и колективни интереси и потребности.

Използвана литература

Армстронг, М. Управление на човешките ресурси, изд.”Делфин прес”, Бургас, 1993

Генов, Ю. Защо толкова малко успяваме?С.,”Класика и Стил” ООД, 2004, с. 75-76

Илиева, С. Организационно развитие, С., Св. Кл. Охридски, 2006

Нордстрьом, К., Й. Ридерстром. Бизнесът на бъдещето. С., ”ИнфоДар” ЕООД, 2003

Пас, О. Западът тръгва на Изток в края на историята. В края на века, С., 1998

Контактна информация:

- Академична длъжност, научна степен, име и фамилия:
- Организация:
- Катедра (департамент):
- E-mail:
- Телефон:

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ